КЫСКАЧА МАЗМУН

Даярдаган : Нурмира Исмадиярова

Университет : Кыргыз-Түрк «Манас» Университети

Багыты : Педагогика

Иштин сапаты : Магистрдик диссертация

Беттердин саны :

Бүтүрүү датасы : 05/06/2013

Илимий жетекчи : П.и.д. проф. Акматали Алимбеков

XIX КЫЛЫМДАГЫ КЫРГЫЗ ЭЛ АКЫНДАРЫНЫН ЧЫГАРМАЛАРЫНДАГЫ АДЕПТҮҮЛҮК ИДЕАЛЫНЫН ЧАГЫЛДЫРЫЛЫШЫ

Изилдөө ишибиз XIX кылымдагы көрүнүктүү кыргыз эл акындарынын көркөм мурастарындагы рухий-адептик инсан идеалдарынын маңыз-мазмунун илимий-теориялык жактан ачып көргөзүү, адептүү инсан идеалынын моделин түзүү жана жаш муундарды тарбиялоодогу ордун аныктоону көзөмөл тутат. Коюлган максат акындар чыгармачылыгы жана андагы этнопедагогикалык идеялар боюнча жазылган адабиятчы жана педагог окумуштуулардын эмгектерине, методикалык окуу китептерге теориялык анализ жүргүзүү, жалпы иликтөө, акындар чыгармачылыгынын мазмунундагы адептүүлүк идеалдарды анализдөө, талдоо, салыштыруу, илимий жалпылоо, жыйынтык чыгаруу жана жалпы корутундулоо аркылуу аткарылган.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгын кыргыз эл акындарынын таалимчилик, тарбиячылык табияты тууралуу жазылган эмгектерге талдоо жүргүзүү; кыргыз элинин даанышман акындары жазып калтырган терең тарбиялык маанидеги насаат сөздөр, акылман ойлор, накыл кептер сыяктуу рухий тарбиянын баалуу каражаттарынын маңыз-маанисин аныктоо; акындар чыгармаларын азыркы

мектептин таалим – тарбия программаларындагы ордун изилдөө; окуу программасынын мазмунуна карата сунуштар киргизүү түзөт.v

Диссертация киришүүдөн, үч главадан, жалпы корутундудан жана адабияттардын тизмесинен турат.

Биринчи бап "Кыргыз эл акындары рухий–адептик билимдердин сактоочулары, улантуучулары жана жаратуучулары" деп аталып, бул бөлүмдө эл акындарынын кыргыз элинин руханий маданиятындагы ээлеген орду, акындар чыгармачылыгынын табияты, тарбиялык функциясы жана Калыгул, Арстанбек, Молдо Кылыч, Молдо Нияздын кыргыз эл педагогикасында өлбөс-өчпөс из калтырган таалимчилик, даанышмандык өнөрлөрү, агартуучулук ишмердүүлүктөрү тууралуу маалымат берилген.

Экинчи бап "Адептүү инсан идеалынын кыргыз эл акындарынын көркөм мурастарында чагылдырылышы" деп аталып, эл акындарынын мурастарындагы калктын дөөлөттүү карыялары, эл көркү-эр жигиттин жана үй куту-аялзатынын асылзаада сапаттары, улуу нарк-насили талдоого алынган.

Үчүнчү бап "Кыргыз эл акындар чыгармачылыгындагы рухий адептик дөөлөттөрдүн, ойлордун азыркы мектеп таалим-тарбия процессиндеги орду" деп аталып, мында кыргыз кеңеш мектептеринин жана эгемендүү жылдардагы орто мектептердин окуу китептерине акындардын мурастарындагы адептүүлүк идеялары жана рухий-адептик инсан идеалдарын чагылдырган чыгармалары канчалык деңгээлде киргизилгендиги изилдөөгө алынды.

Жүргүзүлгөн изилдөөнүн натыйжасы, анын жыйынтыгы, киргизилген сунуштар практикалык мааниге ээ, педагогикалык ишмердүүлүктүн түрдүү багыттарында кеңири пайдаланууга мүмкүн.

Түйүндүү сөздөр: элдик педагогика, акын, акындар чыгармачылыгы, санат-насыят, терме, үлгү ырлар, адеп, адеп-ахлак, адептүүлүккө тарбиялоо, рухий-адептик идеалдар, нускалуу сөз, накыл-насаат сөз, таалим-тарбия, идеал, өрнөк, идеалдуулукка тарбиялоо, инсандын идеалдуу сапаттары.vi

ÖZ

Yazar : Nurmira İSMADİYAROVA

Üniversite : Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi

Anabilim Dalı : Eğitim

Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi

Sayfa Sayısı :

Mezuniyet Tarihi : .../.../2013

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Akmatali ALİMBEKOV

XIX YÜZYILDAKİ HALK ŞAIRLERİNİN ESERLERİNDEKİ RUHANİ-AHLAKİ INSAN İDEALLERİNİN YANSIMASI

Araştırmamız XIX yüzyıldaki ünlü kırgız halk ozanlarının sanat eserlerindeki ruhani-ahlaki insan ideallerinin öz ve manasını bilimsel ve teorik açıdan göstermeyi, ahlaklı insan ideali modelini belirlemeyi, bu sanat eserlerinin genç nesilleri terbiye etmedeki yerini ortaya koymayı amaçlamıştır.

Bu çalışmada, halk ozanlarının eserlerindeki etnopedagojik düşünceler ile ilgili yazılan edebi eserler ve eğitim alanında çalışan bilim adamlarının çalışmalarını, metodik ders kitaplarını inceleme, ozanların eserlerinin içeriğindeki ideal ahlak düşüncelerini analiz etme, yorumlama, karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmanın bilimsel gelişimi, halk şairlerinin eğitimci yönünü araştıran çalışmaları yorumlamak; kırgız halk nasihatçı şairlerin bıraktıkları derin terbiyecilik öğütlerini, hikmet li fikirlerini, manevi terbiyenin değerli görüşlerinin mahiyet ini belirlemek; şairlerin eserlerinin şimdiki orta okul ders kitaplarındaki ve programlarındaki yerini araştırmak; ders programlarının içeriğine göre öneri sunmak oluşturulur.vii

Araştırma giriş, üç bölüm, sonuç ve kaynakçadan oluşmaktadır.

Birinci bölüm 'Kırgız halk şairleri manevi ve ahlaki eğitimin oluşturucuları, koruyucuları, ve devam edicileri' diye adlandırılarak, bu bölümde halk şairlerinin kırgız halkının manevi kültüründeki yeri, eserlerinin özellikleri, eğitim fonksiyonu ve kırgız halk şairlerinden olan Kalıgul, Arstanbek, Moldo Kılıç, Moldo Niyazın milli eğitimdeki sönmez ve unutulmaz terbiyecilik, danışma yetenekleri ile onların aydınlatıcı emekleri hakkında bilgi verilir.

İkinci bölüm 'Ahlaklı insan idealinin kırgız halk şairlerinin sanat eserlerinde işlenmesi' olarak adlandırılmıştır. Bu bölümde halk şairlerinin eserlerinde halkın ilerigelenleri, halkın direği konumundaki gençlerin ve hanımefendinin değerli sıfatları ve yüksek karakteri yorumlanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölüm 'Kırgız halk şairlerinin eserlerindeki ahlaki değerlerinin, düşüncelerinin şimdiki orta okul ders kitaplarındaki yeri' diye adlandırılmıştır. Bu bölümde Kırgızistan'ın Sovyet ler Birliği'ne bağımlı kaldığı dönemlerde okullarda okutulan ders kitaplarında, halk ozanlarının eserlerindeki ahlaki düşünceleri ve ahlaklı insan ideali ne kadar yansıtılmış olduğu ortaya konulmuştur.

Araştırma sonucunda ortaya konulan sonuçların orta okul ders kitaplarında kullanılması bakımından pratik öneme sahiptir.

Anahtar Sözcükler: halk eğitimi, halk şairi, ahlak, ahlak terbiyesi, örnek, yönerge, talimat, nasihat, öğüt, eğitmen, terbiye, ruhi-ahlaki idealler, kamil insan.

АБСТРАКТ

Подготовила : Нурмира Исмадиярова

Университет : Кыргызско-Турецкий Университет «Манас»

Направление : Педагогика

Вид исследования : Магистерская диссертация

Количество страниц :

Дата завершения :…/…/2013

Научный руководитель : д.п.н., проф. Акматали Алимбеков

ОТРАЖЕНИЕ НРАВСТВЕННЫХ ИДЕАЛОВ В ЛИТЕРАТУРНЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ КЫРГЫЗСКИХ НАРОДНЫХ АКЫНОВ XIX ВЕКА

Данное исследование направлено на определение роли воспитания молодого поколения и возникновения модели высоконравственного идеала человека посредством отражения научно-теоритической стороны содержания духовно-нравственного идеала человека в художественных наследиях великих кыргызских народных акынов XIX века. Цель данного исследования заключается в проведении теоретического анализа работ и методических учебников написанных литературоведами и учеными педагогами по произведениям акынов и их этнопедагогическим идеям. Цель данной работы была достигнута путем расширенного исследования, анализа, сравнения, научного обобщения результатов, подитоживания и выводов нравственных идеалов описанных в произведениях акынов.

Научное новшество данного исследования состоит из проведения анализа работ написанных кыргызскими народными акынами о воспитании; определения

сути ценных средств духовного воспитания как воспитательные наставления, мудрые слова и речи, которые остались в качестве наследий от кыргызскихіх народных акынов мудрецов; исследования важности составления учебно-воспитательных программ по произведениям акынов в современных школах.

Данная диссертация состоит из введения, трех глав, заключения и списка использованной литературы.

Первая глава приведена под названием “Кыргызские народные акыны – хранители, последователи и просветители духовно-нравственного знания”. В этой главе описывается место народных акынов в духовной культуре кыргызского народа, натура произведений акынов, функция воспитания, а также, наставничество, мудрые умения и просветительский труд, оставленные Калыгулом, Арстанбеком, Молдо Кылычом, Молдо Ниязом в народной педагогике.

Во второй главе под названием “Отражение нравственного идеала человека в кыргызском народном художественном наследии” были проанализированы уважаемые старейшины населения в наследии народных акынов, краса народа – мужчина с хорошими качествами, уют дома – женщина с благородными качествами, а также, великие ценности народных акынов.

В третьей главе под названием “Роль нравственного достояния и мыслей произведений кыргызских народных акынов в процессах воспитания в современных школах” было исследовано уровень внедрения произведений отразивших идей воспитания и духовно-нравственного идеала человека наследий акынов в кыргызских средних школах времен советского периода и зависимости страны.

Результаты проведенного исследования, его заключение имеют практическое значение и могут быть широко применены в различных ситуациях педагогической деятельности.

Ключевые слова: народная педагогика, творчество акынов, искусство-

наставление, сборный, образцовые стихи, нравственность, воспитание нравственности, духовно-нравственные идеалы, воспитание, идеал, пример, воспитание к идеальности, идеальные качества человека.x

ABSTRACT

Prepared by	: Nurmira Ismadiyarova
University	: Kyrgyz-Turkish University "Manas"
Department	: Pedagogics
Research type	: Master Thesis
Page quantity	:
Completion date	: …/…/2013
Scientific Adviser	: Prof.Dr. Akmatali Alimbekov

REFLECTION OF MORAL IDEAL IN THE WORKS OF KYRGYZ FOLK POETS OF XIX CENTURY

The objective of this research work is to explore the essence of intellectual and moral ideals of the person in the art heritage of distinguished Kyrgyz poets of XIX century, to establish a model of moral ideal of the person, and to identofy its role in educting young generation. The objective of this thesis is implemented through theoretical analysis of the poets' works and works of literary persons and scientists in pedagogics related to ethno-pedagocial ideas, theoretical analysis of methodological literature, general research, analysis of moral ideals in the works of poets, study, comparative study, scientific generalization, conclusion.

The research's scientific novelty is in the study of Kyrgyz poet's educational and educative nature; identifying the meaning and value of the Kyrgyz distinguished poets'

heritage of deep educational words, which are the main means of intellectual (spiritual) education; exploring the role of poets' works in the contemporary school programs; and recommendations regarding the contents of curriculums.

The thesis consists of introduction, three chapters, conclusion, and references.

The first chapter "Kyrgyz national poets are the keepers, continuers, and creators of moral and intellectual doctrines" covers the role of national poets in the Kyrgyz nations'xi spiritiual culture, nature of the poets' works, educative function, and educational activities of Kalygul, Arstanbek, Moldo kykych, Moldo Niyaz in the folk pedagocis.

The second chapter "Reflection of moral personality ideal in the art heritage of folk poets" explores the description of distinguished traits and role of the nation's well-respected seniors, young men – nation\s pride, and women – treasure of the home.

The third chapter "The role of moral values and thoughts of the Kyrgyz poets' works in the modern process of school education" covers the research of to what extent the ideals of morality reflected in the works of poets are included into the books used in the education process of Kyrgyz schools and books used during the independent years.

The findings of the research undertaken, its conclusions, the recommendations have practical value, and can be widely used in different spheres of pedagogics.

Key words: folk pedagogics, poet, works of poets, admonition, moral, exemplary songs, morality, fostering morality, intellectual ideals, education, ideal, fostering ideality, ideal characteristics of a person.xii